Uitdrukkingen: 85 bekende Nederlandse uitdrukkingen en hun betekenis

Een uitdrukking is een vaste groep woorden met een figuurlijke betekenis: samen betekenen de woorden vaak iets anders dan los. Wie 'de kat uit de boom kijkt', kijkt niet echt naar een kat. Op deze pagina staan 85 bekende Nederlandse uitdrukkingen, met hun betekenis en een voorbeeldzin. De uitleg is in eenvoudig Nederlands. Leer je Nederlands? Begin dan met de uitdrukkingen van niveau A2: die hoor je vaak en ze zijn makkelijk te gebruiken. De uitdrukkingen van niveau B1 zijn moeilijker.

Wat is een uitdrukking?

De betekenis van een uitdrukking kun je vaak niet raden uit de losse woorden: wie 'een uiltje knapt', slaapt even. Bij veel uitdrukkingen kun je de vorm van het werkwoord veranderen: 'ik keek de kat uit de boom', 'ze hakte de knoop door'. Een gezegde is een vaste uitdrukking zonder werkwoord, zoals 'een appeltje voor de dorst'. Een spreekwoord is een hele zin die bijna altijd hetzelfde blijft en meestal iets zegt over het leven, zoals 'Na regen komt zonneschijn'.

In het dagelijks leven gebruiken mensen deze drie woorden vaak door elkaar. Spreekwoorden met hun betekenis staan op de pagina Nederlandse spreekwoorden. De uitdrukkingen op deze pagina staan per onderwerp:

- Water en weer
- Het lichaam
- Dieren
- Eten
- Geld
- Werk en plannen
- Problemen en beslissingen
- Gevoelens en gedrag

Water en weer

Nederland heeft veel water en veel regen. Dat hoor je ook in de taal.

Uitdrukkingen: water en weer

Het regent pijpenstelen

Betekenis: Het regent heel hard, een hele tijd. Een pijpensteel is het lange, dunne deel van een ouderwetse pijp om tabak te roken: de regen valt in lange, dunne strepen.
Voorbeeld: Neem een paraplu mee, het regent pijpenstelen.
Niveau: B1

In het water vallen
Betekenis: Niet doorgaan of mislukken, vooral van een plan of een feest.
Voorbeeld: Door de regen viel het feest in het water.
Niveau: B1

Het hoofd boven water houden
Betekenis: Net genoeg geld of kracht hebben om door te gaan.
Voorbeeld: Met twee banen houdt ze het hoofd net boven water.
Niveau: B1

Als een paal boven water staan
Betekenis: Heel zeker zijn. Niemand twijfelt eraan.
Voorbeeld: Dat ze de beste van de klas is, staat als een paal boven water.
Niveau: B1

Geen zoden aan de dijk zetten
Betekenis: Weinig of niet helpen.
Voorbeeld: Vijf euro per maand sparen zet geen zoden aan de dijk.
Niveau: B1

Water bij de wijn doen
Betekenis: Minder vragen dan je eerst wilde, zodat je het samen eens wordt.
Voorbeeld: Ze moesten allebei water bij de wijn doen.
Niveau: B1

Uit de lucht komen vallen
Betekenis: Heel onverwacht komen.
Voorbeeld: Zijn ontslag kwam niet uit de lucht vallen.
Niveau: B1

Het is hondenweer
Betekenis: Het is heel slecht weer, meestal met veel regen.
Voorbeeld: Blijf lekker binnen, het is hondenweer.
Niveau: B1

Van de regen in de drup komen
Betekenis: Je wilt weg uit een vervelende situatie, maar je komt in een nieuwe die net zo erg is, of erger. De drup, dat zijn de druppels die van een dak of een boom vallen.
Voorbeeld: Ze nam een andere baan, maar kwam van de regen in de drup.
Niveau: B1

Een storm in een glas water
Betekenis: Veel drukte om iets kleins.
Voorbeeld: De ruzie over het parkeren was een storm in een glas water.
Niveau: B1

Het ijs breken
Betekenis: De eerste stilte of spanning tussen mensen doorbreken.
Voorbeeld: Met een grapje brak hij het ijs.
Niveau: B1

Als een vis in het water
Betekenis: Helemaal op je gemak.
Voorbeeld: Op haar nieuwe werk voelt ze zich als een vis in het water.

Niveau: A2

Het lichaam

Over knieën, tenen, handen, de mond, de neus en het hoofd.

Uitdrukkingen: het lichaam

Iets onder de knie krijgen
Betekenis: Iets leren tot je het goed begrijpt of goed kunt.
Voorbeeld: Fietsen in de stad was moeilijk, maar na een maand kreeg ik het onder de knie.
Niveau: A2

Iets achter de rug hebben
Betekenis: Klaar zijn met iets, vaak met iets moeilijks.
Voorbeeld: Gelukkig heb ik het examen achter de rug.
Niveau: A2

Een oogje in het zeil houden
Betekenis: Opletten dat er niets misgaat.
Voorbeeld: Kun jij vanavond een oogje in het zeil houden bij de kinderen?
Niveau: B1

Op het puntje van je tong liggen
Betekenis: Je weet een woord bijna, maar je kunt er niet op komen.
Voorbeeld: Hoe heet die straat ook alweer? Het ligt op het puntje van mijn tong.
Niveau: A2

Met de mond vol tanden staan
Betekenis: Zo verrast of geschrokken zijn dat je even niets kunt zeggen.
Voorbeeld: Toen de klant boos werd, stond hij met de mond vol tanden.
Niveau: B1

De handen uit de mouwen steken
Betekenis: Hard aan het werk gaan.
Voorbeeld: Genoeg gepraat, we steken de handen uit de mouwen.
Niveau: B1

Lange tenen hebben
Betekenis: Snel beledigd zijn.
Voorbeeld: Pas op met grapjes over zijn werk, hij heeft lange tenen.
Niveau: B1

Iemand een hart onder de riem steken
Betekenis: Iemand moed geven met iets aardigs. Met hart wordt hier moed bedoeld.
Voorbeeld: Haar berichtje stak me een hart onder de riem.
Niveau: B1

Geen blad voor de mond nemen
Betekenis: Heel direct je mening geven, ook als die niet prettig is om te horen.
Voorbeeld: Mijn oma neemt geen blad voor de mond.
Niveau: B1

Met je neus in de boter vallen
Betekenis: Veel geluk hebben, vaak omdat je net op het goede moment ergens komt.
Voorbeeld: We kwamen binnen toen de taart werd aangesneden: we vielen met onze neus in de boter.

Niveau: B1

Doen alsof je neus bloedt
Betekenis: Doen alsof je niets weet, terwijl je het wel weet.
Voorbeeld: Hij wist van de fout, maar deed alsof zijn neus bloedde.
Niveau: B1

Iets uit je duim zuigen
Betekenis: Iets verzinnen.
Voorbeeld: Dat verhaal heeft hij uit zijn duim gezogen.
Niveau: B1

Boter op je hoofd hebben
Betekenis: Kritiek hebben op anderen, terwijl je zelf ook iets fout hebt gedaan.
Voorbeeld: Hij klaagt dat ik te laat ben, maar hij heeft zelf boter op zijn hoofd.
Niveau: B1

Dieren

Over katten, apen, koeien, eenden en een uil.

Uitdrukkingen: dieren

De kat uit de boom kijken
Betekenis: Eerst afwachten wat er gebeurt, voordat je zelf iets doet.
Voorbeeld: Op een nieuwe werkplek kijk ik eerst de kat uit de boom.
Niveau: B1

Nu komt de aap uit de mouw
Betekenis: Nu wordt duidelijk hoe het echt zit, of wat iemand echt wil.
Voorbeeld: Hij wilde dus geld lenen: nu komt de aap uit de mouw.
Niveau: B1

Van een mug een olifant maken
Betekenis: Een klein probleem veel groter maken dan het is.
Voorbeeld: Het is maar een krasje. Je maakt van een mug een olifant.
Niveau: B1

Twee vliegen in één klap slaan
Betekenis: Met één actie twee dingen bereiken.
Voorbeeld: Met die cursus sla ik twee vliegen in één klap: Nederlands leren en mensen ontmoeten.
Niveau: B1

Over koetjes en kalfjes praten
Betekenis: Praten over gewone dingen die niet belangrijk zijn.
Voorbeeld: Bij de koffieautomaat praten we over koetjes en kalfjes.
Niveau: B1

Een ezelsbruggetje
Betekenis: Een trucje om iets makkelijk te onthouden.
Voorbeeld: Voor de verleden tijd gebruik ik een ezelsbruggetje: ’t kofschip.
Niveau: A2

Een vreemde eend in de bijt
Betekenis: Iemand die anders is dan de rest van de groep.
Voorbeeld: Als enige man in de klas was hij een vreemde eend in de bijt.

Niveau: B1

Een kat in de zak kopen
Betekenis: Iets kopen wat slechter blijkt te zijn dan je dacht, omdat je het niet goed bekeken hebt.
Voorbeeld: Kijk de fiets goed na, anders koop je een kat in de zak.
Niveau: B1

De koe bij de hoorns vatten
Betekenis: Een moeilijk probleem meteen en met moed aanpakken.
Voorbeeld: Ze vatte de koe bij de hoorns en belde meteen de verhuurder.
Niveau: B1

De kat de bel aanbinden
Betekenis: Als eerste iets moeilijks zeggen of doen, terwijl de anderen het niet durven.
Voorbeeld: Niemand durfde iets te zeggen, tot Mila de kat de bel aanbond.
Niveau: B1

Een uiltje knappen
Betekenis: Even slapen, een dutje doen.
Voorbeeld: Na het eten knapt opa een uiltje.
Niveau: B1

Oude koeien uit de sloot halen
Betekenis: Weer beginnen over vervelende dingen van vroeger.
Voorbeeld: Laten we geen oude koeien uit de sloot halen.
Niveau: B1

Eten

Over appels, eieren, kaas, koek en pindakaas.

Uitdrukkingen: eten

Een appeltje voor de dorst
Betekenis: Geld dat je spaart voor moeilijke tijden.
Voorbeeld: Elke maand zet ze 50 euro apart, als appeltje voor de dorst.
Niveau: B1

Ergens geen kaas van gegeten hebben
Betekenis: Ergens niets van weten.
Voorbeeld: Van belastingen heb ik geen kaas gegeten.
Niveau: B1

Dat is een eitje
Betekenis: Dat is heel makkelijk.
Voorbeeld: Die toets? Dat was een eitje.
Niveau: A2

Dat is andere koek
Betekenis: Dat is iets heel anders.
Voorbeeld: Lezen gaat goed, maar bellen in het Nederlands, dat is andere koek.
Niveau: B1

Het is weer koek en ei
Betekenis: De ruzie is voorbij: het gaat weer goed tussen hen.
Voorbeeld: Na de ruzie is het weer koek en ei tussen de buren.
Niveau: B1

Voor een appel en een ei
Betekenis: Voor heel weinig geld.
Voorbeeld: Ik heb die fiets voor een appel en een ei gekocht.
Niveau: A2

In de soep lopen
Betekenis: Mislukken, misgaan, vooral van plannen.
Voorbeeld: Door de storing liep de hele planning in de soep.
Niveau: B1

Mosterd na de maaltijd
Betekenis: Iets wat te laat komt om nog te helpen.
Voorbeeld: Dat advies is mosterd na de maaltijd: ik heb al getekend.
Niveau: B1

Helaas pindakaas
Betekenis: Jammer, maar het is niet anders. Een grappig rijmpje, voor vrienden en collega's.
Voorbeeld: Geen kaartjes meer? Helaas pindakaas.
Niveau: A2

Boter bij de vis
Betekenis: Meteen betalen.
Voorbeeld: Bij deze verkoper is het boter bij de vis: eerst betalen, dan krijg je de fiets.
Niveau: B1

Een appeltje met iemand te schillen hebben
Betekenis: Boos zijn op iemand en dat nog tegen die persoon willen zeggen.
Voorbeeld: Met mijn broer heb ik nog een appeltje te schillen.
Niveau: B1

Geld

Te weinig geld, of geld dat te snel weg is.

Uitdrukkingen: geld

Een gat in je hand hebben
Betekenis: Geld meteen uitgeven als je het hebt.
Voorbeeld: Mijn broer heeft een gat in zijn hand.
Niveau: A2

De eindjes aan elkaar knopen
Betekenis: Net genoeg geld hebben om van te leven.
Voorbeeld: Met één salaris is het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen.
Niveau: B1

Geld over de balk gooien
Betekenis: Geld verspillen. Waarschijnlijk komt dit van de balk boven de bak met eten voor de koeien in de stal: wat over de balk viel, ging verloren.
Voorbeeld: Een nieuwe telefoon elk jaar? Dat is geld over de balk gooien.
Niveau: B1

Op de kleintjes letten
Betekenis: Zuinig zijn, ook met kleine bedragen.
Voorbeeld: Dit jaar moeten we op de kleintjes letten.
Niveau: B1

Een rib uit je lijf
Betekenis: Heel duur.
Voorbeeld: Die laptop was een rib uit mijn lijf.
Niveau: B1

Werk en plannen

Deze uitdrukkingen hoor je op het werk, in vergaderingen en in het nieuws.

Uitdrukkingen: werk en plannen

De knoop doorhakken
Betekenis: Na lang twijfelen eindelijk een moeilijke keuze maken.
Voorbeeld: Na weken twijfelen hakte ze de knoop door: ze gaat verhuizen.
Niveau: B1

Alles uit de kast halen
Betekenis: Alles doen wat je kunt.
Voorbeeld: Voor het examen haalde hij alles uit de kast.
Niveau: B1

Een slag om de arm houden
Betekenis: Iets nog niet zeker beloven.
Voorbeeld: Ik denk dat ik kan komen, maar ik houd een slag om de arm.
Niveau: B1

Iets op de lange baan schuiven
Betekenis: Iets uitstellen, zonder nieuwe datum.
Voorbeeld: De verbouwing is op de lange baan geschoven.
Niveau: B1

Een stok achter de deur
Betekenis: Iets wat je een extra reden geeft om echt te doen wat je van plan bent.
Voorbeeld: Een cursus met een examen is een goede stok achter de deur.
Niveau: B1

Door de bomen het bos niet meer zien
Betekenis: Door alle details het overzicht kwijt zijn.
Voorbeeld: Ik heb tien websites over zorgverzekeringen gelezen, en nu zie ik door de bomen het bos niet meer.
Niveau: B1

Met de deur in huis vallen
Betekenis: Meteen zeggen waar het om gaat, zonder inleiding.
Voorbeeld: Ik val maar meteen met de deur in huis: ik stop met de cursus.
Niveau: B1

Iets in de gaten houden
Betekenis: Goed op iets letten.
Voorbeeld: Houd je de tijd in de gaten? De bus gaat om acht uur.
Niveau: A2

De moeite waard zijn
Betekenis: Goed genoeg voor de tijd en moeite die het kost.
Voorbeeld: Het was ver fietsen, maar het strand was de moeite waard.
Niveau: A2

Kort en krachtig
Betekenis: Kort en duidelijk.
Voorbeeld: Haar antwoord was kort en krachtig: nee.
Niveau: A2

Aan de slag gaan
Betekenis: Aan het werk gaan.
Voorbeeld: Het plan is klaar. Morgen gaan we aan de slag.
Niveau: A2

Een fluitje van een cent
Betekenis: Iets wat heel makkelijk is.
Voorbeeld: Het formulier invullen was een fluitje van een cent.
Niveau: B1

De lat hoog leggen
Betekenis: Hoge eisen stellen. De lat is de stok waar een hoogspringer overheen springt.
Voorbeeld: De nieuwe trainer legt de lat hoog.
Niveau: B1

De puntjes op de i zetten
Betekenis: Iets helemaal afmaken, tot in de kleinste details.
Voorbeeld: Het plan is bijna klaar, nu zetten we de puntjes op de i.
Niveau: B1

Het naadje van de kous willen weten
Betekenis: Alles precies willen weten.
Voorbeeld: Mijn moeder wil altijd het naadje van de kous weten.
Niveau: B1

Problemen en beslissingen

Over onverwachte problemen, oplossingen en beslissingen.

Uitdrukkingen: problemen en beslissingen

De kogel is door de kerk
Betekenis: Er is eindelijk gekozen: iedereen weet nu wat er gaat gebeuren.
Voorbeeld: De kogel is door de kerk: we gaan trouwen.
Niveau: B1

De spijker op de kop slaan
Betekenis: Iets zeggen wat helemaal klopt.
Voorbeeld: ‘Je bent niet moe, je hebt gewoon geen zin,’ zei mijn zus. Ze sloeg de spijker op de kop.
Niveau: B1

De handdoek in de ring gooien
Betekenis: Opgeven, stoppen.
Voorbeeld: Na drie pogingen gooide hij de handdoek in de ring.
Niveau: B1

Aan de bel trekken
Betekenis: Laten weten dat er een probleem is, zodat er iets aan gebeurt.
Voorbeeld: De docent trok aan de bel: veel cursisten kwamen niet meer.
Niveau: B1

Een kink in de kabel
Betekenis: Een onverwacht probleem. Een kink is een verkeerde draai in een touw van een schip.
Voorbeeld: We wilden vrijdag naar mijn ouders rijden, maar er kwam een kink in de kabel.
Niveau: B1

Buiten de boot vallen
Betekenis: Niet mee mogen doen, of geen recht hebben op iets. Je hoort ook: uit de boot vallen.
Voorbeeld: Wie zich te laat inschrijft, valt buiten de boot.
Niveau: B1

Ergens een mouw aan passen
Betekenis: Een oplossing bedenken.
Voorbeeld: Geen auto? Daar passen we wel een mouw aan.
Niveau: B1

Gevoelens en gedrag

Over boos, verdrietig of ongeduldig zijn, over geen idee hebben en over betrapt worden.

Uitdrukkingen: gevoelens en gedrag

Door het lint gaan
Betekenis: Heel boos worden en jezelf niet meer onder controle hebben.
Voorbeeld: Toen zijn fiets weer gestolen was, ging hij door het lint.
Niveau: B1

Op hete kolen zitten
Betekenis: Ongeduldig wachten.
Voorbeeld: Ik zat op hete kolen tot de uitslag kwam.
Niveau: B1

In zak en as zitten
Betekenis: Heel verdrietig zijn en geen hoop meer hebben.
Voorbeeld: Na het slechte nieuws zat hij in zak en as.
Niveau: B1

Ergens een broertje dood aan hebben
Betekenis: Ergens een hekel aan hebben.
Voorbeeld: Ik heb een broertje dood aan strijken.
Niveau: B1

Daar komen de waterlanders
Betekenis: Daar komen de tranen: iemand begint te huilen. Vaak als grapje gezegd.
Voorbeeld: Aan het eind van de film kwamen bij mij de waterlanders.
Niveau: B1

Het loopt de spuigaten uit
Betekenis: Het wordt te erg, het gaat te ver.
Voorbeeld: De ruzies in de groepsapp lopen de spuigaten uit.
Niveau: B1

Naar iemands pijpen dansen
Betekenis: Altijd doen wat een ander zegt, zonder zelf te kiezen.
Voorbeeld: Hij danst naar de pijpen van zijn baas.
Niveau: B1

Joost mag het weten

Betekenis: Ik heb geen idee.
Voorbeeld: Waar mijn sleutels zijn? Joost mag het weten.
Niveau: B1

Door de mand vallen

Betekenis: Ontdekt worden: anderen zien dat je hebt gelogen, iets hebt gedaan wat niet mocht of alleen maar deed alsof.
Voorbeeld: Hij zei dat hij ziek was, maar hij viel door de mand: zijn foto's van het strand stonden online.
Niveau: B1

Iemand iets op de mouw spelden

Betekenis: Iemand iets wijsmaken: iets vertellen wat niet waar is.
Voorbeeld: Hij heeft je iets op de mouw gespeld: er bestaat geen gratis treinkaartje.
Niveau: B1

Zo gebruik je een uitdrukking

1. **Eerst begrijpen, dan gebruiken.** Om een gesprek of het nieuws te volgen, moet je veel uitdrukkingen herkennen. Zelf hoef je er maar een paar te gebruiken. Begin met de uitdrukkingen van niveau A2, zoals 'iets in de gaten houden', 'de moeite waard zijn' en 'een eitje'.

2. **De woorden blijven hetzelfde.** Het is 'de kat uit de boom kijken', nooit 'de hond uit de boom kijken'. En het is 'twee vliegen in één klap slaan', geen drie. Een Nederlander begrijpt je wel, maar moet misschien lachen.

3. **Het werkwoord krijgt wel een andere vorm:** 'ze hakte de knoop door', 'hij heeft alles uit de kast gehaald'. Ook woorden als 'je', 'iemand' en 'ergens' veranderen mee: 'het ligt op het puntje van mijn tong'. Hoe je een werkwoord vervoegt, lees je bij werkwoorden vervoegen.

4. **Let op met wie je praat.** 'Helaas pindakaas', 'een eitje' en 'over koetjes en kalfjes praten' zeg je tegen vrienden en collega's, niet in een brief aan de gemeente.

5. **Vertaal geen uitdrukking uit een andere taal.** Woord voor woord vertaald betekent zo'n uitdrukking in het Nederlands vaak niets. Twijfel je? Zeg het dan in gewone woorden.

Uitdrukkingen in de gratis teksten

De gratis teksten op deze site zijn in eenvoudig Nederlands geschreven, dus er staan maar weinig uitdrukkingen in. Een paar komen wel voor:

- **In Friesland wordt het ijs gemeten door 22 rayonhoofden, die elk een stuk van de route in de gaten houden.** Uit De Elfstedentocht, B1 (de uitleg is in het Engels).
- **Ingrid begint elke vergadering met dezelfde woorden: 'Kort en krachtig,**

mensen!’ Uit Een gedicht voor de baas, A2 (de uitleg is in het Engels).

- **Toch is inleveren de moeite waard.** Uit Statiegeld, B1 (de uitleg is in het Engels).

Lees verder

Uitdrukkingen onthoud je het best als je ze in een verhaal tegenkomt. In de gratis korte verhalen lees je Nederlands op A1, A2 en B1, met audio en uitleg bij de moeilijke woorden. Probeer bijvoorbeeld Op de markt (A2) of Een taalmaatje in de bibliotheek (B1). Bij die twee teksten is de uitleg in het Nederlands. Weet je je niveau niet? Doe dan de taaltest. Meer tips staan bij Nederlands leren.

Wat is een uitdrukking?

Een uitdrukking is een vaste groep woorden met een figuurlijke betekenis. Vaak kun je de betekenis niet raden uit de losse woorden: wie ‘een uiltje knapt’, slaapt even.

Wat is het verschil tussen een uitdrukking, een gezegde en een spreekwoord?

‘Uitdrukking’ is het algemene woord voor alle vaste groepen woorden met een figuurlijke betekenis. Een gezegde heeft geen werkwoord, zoals ‘een appeltje voor de dorst’. Een spreekwoord is een hele zin die bijna altijd hetzelfde blijft en meestal iets zegt over het leven, zoals ‘Na regen komt zonneschijn’. In het dagelijks leven gebruiken mensen de woorden vaak door elkaar.

Wat betekent ‘de kat uit de boom kijken’?

Eerst afwachten wat er gebeurt, voordat je zelf iets doet. Bijvoorbeeld op een nieuwe werkplek: je kijkt eerst hoe de anderen het doen.

Wat betekent ‘een fluitje van een cent’?

Iets wat heel makkelijk is. ‘Dat is een eitje’ betekent hetzelfde.

Kan ik de woorden van een uitdrukking veranderen?

De woorden meestal niet: het is ‘de kat uit de boom kijken’, nooit ‘de hond uit de boom kijken’. De vorm van het werkwoord wel: ‘ik keek de kat uit de boom’. Ook woorden als ‘je’ en ‘iemand’ veranderen: ‘het ligt op het puntje van mijn tong’.